

Обръщение към читателя

Драги читателю,

Вие държите в ръцете си една необикновена книга. При това, според мен тя е уникална не по една-единствена, а по цели три причини, ако не и повече. Първо, оригиналът на това чисто българско литературно произведение — с български автор и на българска тематика — е написан и издаден на френски език. Второ, по сюжет, както и по време на написването (1973-1974 г.), респ. издаването (1975 г.), тази повест е паралел на “Архипелагът ГУЛАГ” на Александър Солженицин. Разбира се, книгата вдига доста шум в пресата, но нито прагматична Швейцария с автосурдинката, която налага безкрайно печелившото удобство на гарантиран неутралитет, нито френският език са мястото или средството, което би генерирало резонанса, на който е способен англосаксонският свят, вкопчен и влюбен в рекламата като средство за просперитет, та дори и като начин на живот. Още по-малко пък, когато се касае до никому неизвестната васална България, а не до могъщия ѝ Голям Брат, към когото е фокусирано цялото внимание (разбирай и всичките средства) на абсолютно всички активисти, които не харесват преразпределението на козевите след Втората Световна.

Впрочем, независимо от това, в чия полза би била решена класацията в световен мащаб, тази повест си остава първото българско белетристично произведение, отразяващо реалностите в държавата ни след идването на просъветската комунистическа “Народна Власт”. С други думи, доколкото това ни е известно, хронологически това е първото литературно творение в художествена проза на българската политическа емиграция от втората половина на XX век (за да не стесняваме кръгозора в “антикомунистически”).

Книгата се чете на един дъх, независимо от това, че по-голямата част от действието се развива по затвори и концлагери. Когато я прочетох, бях убеден, че това си е чисто автобиографичен разказ, докато в последвалия разговор авторът ми разкри, че всъщност в сюжета са преплетени няколко съдби — така както са му ги разказали другарите му по участ в затворите и концлагерите. Звучи невероятно, но е факт: имаме на ръка едно изключително увлекателно четиво, където се разказват множество истински истории за единоборството между човешката мерзост и човешката воля за живот свободен от потисници, подледи и подлизурковци.

Трябва да призная, че когато д-р Станчев ми подари копие от пър-

вото издание, книжката не ме грабна и аз просто попрочетох тук-там, повече от куртоазия, отколкото поради истински интерес, след което я изоставих. Вярно, това беше през далечната днес година 2001, когато бях прекомерно ангажиран в други дейности. Но всъщност причината бе друга, мисля: на френски език тази история звучи много по-постно; този език просто не ѝ приляга, не предлага музикалната хармония подходяща за нея. Друго си е по нашенски — нещата си идват на мястото, като ханджар в кания (както се казва на чист български). Затова не мога да не отбележа приноса на превода, който ни предлага Гергана Стойчева. Това е очевидна демонстрация на усет към езика, вследствие на което творбата не само не губи качество, ами дори се обогатява. Предвид спецификата на случая, би трябвало да примесим похвалата с благодарности. Браво, Гергана!

За да завършим с дългата и трудна история на раждането на тази българска повест от Бъовè — или ако щете швейцарска повест от Старозагорско — нека ви споделя и следното: авторът не можа да се порадва на българско издание, просто понеже почина в деня, в който му носех изпечатките, на връх Гьоргьовден 2009 г. Бяха минали дълги години, в които се мъчех да го убедя да се съгласи, че книгата трябва да се издаде на български. Убеден противник на комунизма, той беше отвлечен от “прехода” и “демокрацията”, които бе видял с очите си при посещенията си в страната след “промените”. Разказваше как точно тези, които са го вкарали в затвора и концлагера, точно същите, които са го “натопили”, а после и пребивали от бой в ареста, продължават да са на власт, като единствената промяна била, че след като не е вече “невъзвращенец”, “враг на Родината” и “предател”, а “богат емигрант”, го търсят за “приятел”, че дори и за “съдружник”. “Същите дете бяха преди в милицията, дете колежа и бесежа, дете бяхме пропищяли от тях всички до един нормалните хора, сега командваха в полицията,” — недоумяваше той — “само дете сега не налитаха да ме бият, ами се надпреварваха да ме черпят със скъпи коняци и уискита и да ме предразположат към достлук...” Поради това — все още буен и с непокорен нрав — псуваше “новите властници” и се заричаше, че няма да стъпи повече в Родината, и че няма да се интересува повече от техните золуми, за да не се ядосва напразно. И така както не искаше повече “да чуе” за Отечеството, всеки път, когато се обаждах по телефона или му ходех на гости, той гледаше само българска телевизия — имаше на разположение всички възможни канали и постоянно следеше какво става “там” и се ядосваше на трагедията, която виждаше: една България, която бавно но сигурно продължава да затъва в блатото и върви на загиване.

Отвращението, което този наш класически емигрант питаше към новите властници в Родината — всъщност превъплъщението на старата комунистическа в “нова”, “демократическа”, “модерна”, “проевропейска” Номенклатура — беше толкова силно, че се чувстваше колко бо-

лезнено той изживява всеки нов техен цирков номер. Впрочем, той бе прозрял твърде отрано и двуличието на Западните политици: доста години след издаването на първата му книга бе написал и втора, само че този път критична към местната Номенклатура. За негово удивление — и тотално разочарование — никое издателство не е пожелало да я публикува, в особено крещящ контраст със случая с бестселъра “Под игото на освободителя”. “Да, свобода на словото колкото си искаш, стига да критикуваш ‘общия враг’, а не ‘нашите съюзници’ или — недай, Боже! — ‘своите’,” — фучеше той — “това е положението... Просто на просто, всичките са маскири и това си е!”. Сега си давам сметка, че точно безкрайното презрение към всички професионални политици бе най-пълно припокриващата се допирна точка между нас двамата.

В настоящата книга д-р Станчев описва един сравнително кратък период от патилата на бъдещия емигрант, но неговия собствен живот е също достоен сюжет за прекрасен роман. Това би бил един роман-демонстрация на духовното извисяване на затворника и концлагериста високо над мъчителите и биячите си. Това би бил един роман-аргумент против претенциите на която и да било Номенклатура за управляване съдбините на почтено трудещите се граждани. Съдете сами: непокорното и буйно старозагорско селянче — както впрочем повечето будни български деца в чужбина — завършва медицина в Швейцария (макар към момента на записването си да не говори и дума френски) и развива успешна практика на уважаван и почитан лекар; не взема пари от българци, а когато се налага, им помага с каквото може; създава семейство и отглежда три дъщери; написва първата българска емигрантска белетристична творба, която е и “конкуренция” на Солженицин. Живот достоен за пиедестал, дори и само заради литературните си изяви. С това той ще остане завинаги сред нас, поне докато има хора, които ще се гордеят да се нарекат “българи”.

Иван Даракчиев
Бургас, 17.06.2012 г.